

SERBEST ŞİİRİN TARİHİNE GİRİŞTE UNUTULAN BİR İSİM: NURETTİN FERRUH VE ŞİİR SANATI

Sevim ŞERMET*

ÖZET

Edebiyattaki değişimin algılanması, toplumsal değişimin doğru algılanmasıyla mümkündür. Türk edebiyatının ilk sözlü ve yazılı ürünlerinden bugüne uzanan çizgide, edebi hayat toplumsal hayatın bir aynası olmuştur. Her dönem, aynı zamanda bir arayışın da habercisidir. Arayışlar zinciri, edebi dönemleri ortaya çıkarmıştır.

Türk edebiyatı, Tanzimat'ın ilanıyla gelişme ve yeni oluşumların yoğun olarak yaşandığı bir döneme girmiştir. Değişimin hızlandığı ve arayışın yönünün Batılı anlayış lehine netlik kazandığı Servet-i Fünûn dönemini işaret eden örnekler Servet-i Fünûn döneminden daha öncesine aittir. Nurettin Ferruh adlı şair bu dönemin kayıp isimlerindedir.

Nurettin Ferruh edebiyatın ve edebiyatçının yönünü batıya dönmesinin, devrim niteliğindeki yeniliklerin habercisidir. Batılı edebiyat yolunda değişimi yazdığı eserlerle Servet-i Fünûn döneminden önce tescilleyen sanatçılardan biridir. Nurettin Ferruh'un 1311'de İstanbul'da yayınlanan *Şafak Sadâları* adlı eseri şekle ait teklifleri ve bu tekliflerin uygulandığı şiirler olması açısından dikkate değer bir eserdir. Nurettin Ferruh'un *Şafak Sadâları* adlı kitabın önsözünde öne sürdüğü orijinal fikirler vezin ve kafiyeyle dair olanlardır. Dönemin dev sanatkarları şiirde vezin ve kafiye'nin niteliği üzerine tartışmalar yaparken Nurettin Ferruh vezin ve kafiye'yi reddederek şiirde şekil açısından devrim yaratacak sözler sarfeder. Bu görüşleri ile edebiyatımızda 1940'tan sonra Garip beyannamesi ile belgeleşen, vezin ve kafiye'yi önemsemeyen anlayışa yaklaşır ve serbest

*Dr., Gazi Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Aaabilim Dalı,
selinsel@mynet.com.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 5/2 Spring 2010

şairin girişinde zikredilmesi gereken isimlerden olur. Bu yönüyle Nurettin Ferruh'un edebiyat tarihlerindeki hakettiği yeri alması gerektiği düşünülerek edebiyat dünyasının dikkatine sunulmak üzere bu makale oluşturuldu.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Ferruh, Şafak Sadâları, Şiir Sanatı, Serbest Şiir.

AT THE BEGINNING OF FREE POEMS A NAME LONG FORGOTTEN: NURETTİN FERRUH AND POETRY

ABSTRACT

The change in literary detection, accurate perceptions of social change is possible. Turkish literature since the first line extending from the oral and the written product, the literary life was a mirror of social life. Each semester, as well as the herald of a quest. Continuous quest, literary periods revealed.

Turkish literature, with the declaration of the Tanzimat and the development of new process has entered an era of intensely experiencing. The direction of change accelerates and the quest for clarity in favor of the Western concept of the Servet-i Fünûn period in the sample indicates, belong to this period than before. Nurettin Ferruh poet named this period the names are lost.

Nurettin Ferruh literature and writers of the rotation direction to the west, is the precursor of revolutionary innovations. Changes in the way of Western literature, in his book "Servet-i Fünûn" is one of the artists from the period before the initiator. Nurettin Ferruh published in Istanbul in 1311's *Şafak Sadâları* for his work with the shape of the proposal and this proposal is implemented in terms of the poem is a remarkable work. Nurettin Ferruh's *Şafak Sadâları* preface of the book suggests that the original ideas about rhythm and rhyme ones. Artists of the period of the giant, meter and rhyme in poetry while discussions on the nature, Nurettin Ferruh meter and rhyme in poetry by rejecting the saying is as revolutionary in terms. With

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

these views in our literature after 1940 Garip return getting the document, meter and rhyme in poetry and free approach to understanding the importance of not talking at the entrance of the names would be. Nurettin Ferruh in the literature on this aspect should take rightful place in mind, this paper to be presented to the attention of the literary world was created.

Key Words: Nurettin Ferruh, Şafak Sadâları, Poetry Art, Poetry Free.

Türk edebiyatında değişimi işaret eden arayışlar genel kabul edilen bir görüşle Tanzimat'ın ilanıyla başlar. Tanzimat'ın ilanıyla gelişme ve yeni oluşumların yaşandığı bir döneme girilmiştir. Osmanlı aydınları batıda gördükleri örneklerle benzer eserlerle yeni arayışlar içine girmişlerdir. Tanzimat dönemi edebiyatta hızla ilklerin yaşandığı ve ilklerin yazıldığı dönem olmak sıfatıyla diğer dönemlerden farklı özellikler içerir. İlk gazete, ilk tiyatro, ilk makale, ilk roman bu dönemin ürünleridir. 19. asra kadar edebiyatta yoğun olarak hissedilen Arap ve Fars etkisi yerini Fransız, bir başka deyişle Batı etkisine bırakmıştır. Tanzimat'la başlayan değişim rüzgarlarının nihai sonucunun alınması Servet-i Fünûn dönemi sanatkarlarına ait olacaktır. Ancak en yoğun değişimin yaşandığı ve arayışın yönünün Batılı anlayış lehine netlik kazandığı Servet-i Fünûn dönemini işaret eden örnekler Servet-i Fünûn döneminden daha öncesine aittir. Bu iddianın geçerliliğinin kanıtı Servet-i Fünûn dönemi tarihinin sayfaları arasında gizlidir. Bilhassa dönemin oluşum şartları, bu şartlar içinde devleşen sanatçılar ve bu sanatçıların içinde yer aldığı edebiyat tartışmalarının içeriğine eğilmek bu konuda yeterince aydınlatıcı olacaktır.

Servet-i Fünûn edebiyatı bir başka deyişle Edebiyât-ı Cedîde hareketi çeşitli yayın organlarında dağınık bir şekilde faaliyet gösteren yeni edebiyat sevdalısı genç sanatkarların Rezaizade Mahmut Ekrem'in başkanlığında Servet-i Fünûn Mecmuası etrafında toplanması ile başlar. Derginin, edebiyat dergisi vasfını kazanması ve yeni edebiyat adına tavrını ortaya koyması, edebiyat tarihlerine "abes-muktebes davası" olarak geçen tartışma sebebiyledir. Tartışmanın içeriği şiirde kafiyeye dair bir anlaşmazlıktır. Bu ve benzeri edebi tartışmaların odağında kalan dönemin sanatkarlarının hocası Rezaizade Mahmut Ekrem yeni edebiyatı sağlam bir zemine oturtmak ve yeni edebiyat taraftarı gençleri bir araya getirmek için Galatasaray

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Sultânîsi'nden öğrencisi olan Tevfik Fikret'i (Kaplan 1987,36) 7 Şubat 1896'da Servet-i Fünûn dergisinin yazı işleri müdürlüğüne getirir. İlk sayısı 27 Mart 1891 yılında yayınlanmaya başlanan derginin edebiyatımız açısından ekol oluşturan bir dergi özelliğini kazanması, bu tarihten sonraya aittir. Bu tarih bir anlamda Edebiyât-ı Cedîde okulunun da başlangıcı sayılır. (Işın, *Tarih ve Toplum*, Haziran 1984) Başlangıçta bir fen dergisi görünümünde olan derginin edebîlik sıfatını kazanması, Servet-i Fünûn'a has üslûbun ortaya çıkması da 1896 yılından sonraya aittir. Halit Ziya ve Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi dönemin devleşen isimlerinin yanı sıra Ali Ekrem, Süleyman Nazif, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet, Hüseyin Siret, Mehmet Rauf, Faik Ali, Hüseyin Suad, İsmail Safa gibi şair ve yazarların yazıları ve şiirleri de bu derginin sayfaları arasında yerini alır. Servet-i Fünûn'a has üslubun tartışması olan dekadantlık da bu yıllarda ortaya çıkan ve döneme edebi açıdan hareketlilik kazandıran bir tartışma olarak zihinlerde yer eder. Bu edebi tartışmalar aynı zamanda Servet-i Fünûn hareketinin söylemini etkinleştiren ve unutulmaz kılan tartışmalardır. Servet-i Fünûn döneminin kısa ancak edebi açıdan yoğun ve verimli bir dönem olarak edebiyat tarihlerinde yer edinmesinin sebebi de bu olsa gerektir. Ayrıca bütün bunların yanı sıra ve bunların da ötesinde "*Servet-i Fünûn yahut Edebiyât-ı Cedîde devri, Türk edebiyatında 1860'dan beri devam eden Doğu Batı mücâdelesinin kesin sonucunu Batı edebiyatının lehine olarak tayin eden sonuncu safhadır.*" (Akyüz1990,88)

Servet-i Fünûn dönemi içinde basın yayın hayatında var olan, ancak birinci sınıf şairlerin ya da yazarların gölgesinde kalmış isimlerden biri ve belki de en önemlisi Nurettin Ferruh adlı şairdir. Nurettin Ferruh dönemin yazın hayatı ve yayın şartları düşünüldüğünde oldukça cesur bir kalemdir. Çünkü Servet-i Fünûn dönemi yazın ve yayın sultasının hüküm sürdüğü bir dönemde edebiyat alanında devrim yaratacak sözler sarfetmiştir. Henüz Servet-i Fünûn hareketi ivme kazanmadan, hatta başlamadan yeni edebiyat taraftarı olduğunu iddia eden ve bu iddialarını kitap ve makaleler yayınlayarak kamuoyuna duyuran Nurettin Ferruh edebiyat tarihçilerinin de pek ilgisini çekmemiş ve kütüphanelerin tozlu rafları arasında kalmıştır. Oysa dönemi içinde edebiyatta değişimi, şiir alanında şekilde kırılmayı ifade eden öncelikle Nurettin Ferruh'tur. Şiirde şekle ait değişiklikleri açıkça ortaya koyan Nurettin Ferruh bunu yazdığı *Şafak Sadâları* adlı kitapla ve makaleleriyle Servet-i Fünûn döneminden önce tesciller. Nurettin Ferruh 1311/1895 yılında *Şafak Sadâları* adlı kitabını yayımlar. Ancak kitabın yazımı 1895'ten daha önceye aittir. Kitabın önsözünde 18 Eylül 1309/30 Eylül 1893 notu vardır. (Nurettin Ferruh 1895,74) Abdulah Cevdet'in kitaba

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

yazdığı değerlendirme yazısında ise 23 Teşrin-i Evvel 1309/4 Kasım 1893 tarihi yer alır. (Nurettin Ferruh 1895,78) Servet-i Fünûn hareketinin isimler ve sanatkarlar dikkate alınmadan derginin tarihi başlangıcı düşünüldüğünde, Nurettin Ferruh'un şiire dair görüşlerini bir kitapla ifade ettiği tarih, Servet-i Fünûn dergisinin edebi bir görünüm kazanmasından ve yeni edebiyat taraftarı gençlerin görüşlerinin aracı olmasından üç sene daha öncesine rastlar. Elbette ki yeni edebiyatın üstadı Rezaizade Mahmut Ekrem Bey'in Talim-i Edebiyat'ı - *Talim-i Edebiyat hurufat baskısıyla ilk defa 1299/1882'de yayınlanır.* (Yetiş 1996,92)- yayınlanmıştır. Ancak Servet-i Fünûn hareketine hız kazandıran, dönemi oldukça hareketli, renkli kılan isimler ve eserler henüz ortaya çıkmamıştır. Geleneğe bağlı olanlarla Avrupalı bir edebiyat yaratmak isteyenlerin mücadelesini şiddetlendirecek olan "abes-muktebes" münakaşası.-1311/1895- (Ercilasun1994,151) henüz yaşanmamıştır. Kaldı ki Nurettin Ferruh'un kitabında öne sürdüğü görüşler bu tartışmalarla örtüşmez, bu tartışmaların daha ötesinde yenilikçi fikirler taşır. Şiir alanında devrim niteliğindeki yeniliklerin henüz filizlenmeye başladığı bir dönemde ortaya çıkan ve yarım asırda söylenecek sözleri bir çırpıda ama kesin olarak söyleyen ve aynı zamanda bunu yazdığı şiirlerle uygulama sahasına döken bir isim olma özelliği ile Nurettin Ferruh edebiyat tarihlerindeki haklı yerini almalıdır.

Nurettin Ferruh, Şafak Sadaları adlı eserin önsözünde edebi görüşlerini beyan eder. Eser, şairin ifadesiyle "*uzun bir mütâlaa-i edebiye ile müntehab bazı manzûmâtı*" (*edebi görüşlerini ifade eden uzunca bir metin ile seçilmiş bazı manzûmeleri*) (Nurettin Ferruh 1895,10) kapsamaktadır. Şair "mütâlaa-i edebiye" dediği bölümde şiir hakkında düşüncelerini açıklar. Bu bölüm bir anlamda Nurettin Ferruh'un "Poetika"sı sayılabilir. Şair yine hemen poetikasının başlangıcında "*edebiyâta usûl-i cedîdeye ziyâdesiyle taraftar olduğumu ve bu usûlün haysiyetini min gayr-i had müdâfaaya çalıştığımı*" (*edebiyatta yenilik taraftarı olduğumu ve yeni usûl ve kâidelerin haddi olmayarak savunucusu olacağımı*) (Nurettin Ferruh 1895,14) söyler. Nurettin Ferruh edebiyatta yenileşme taraftarı ve savunucusu olduğunun ısrarla altını çizer. (Yine şair önsözünde, Abdullah Cevdet ve Rıza Tevfik Bey'in değerlendirme yazılarının yer alacağını söylerse de eserin girişinde sadece Abdullah Cevdet'in esere dair değerlendirme ve övgüleri yer almaktadır. Şair eserin sonunda bu konuya açıklık getirir. Rıza Tevfik Bey'in değerlendirmelerini içeren uzun yazısı ayrıca bir kitap şeklinde basılacaktır.) (Nurettin Ferruh 1895, 118)

Şafak Sadaları adlı kitabın önsözü şiirde şekil ve muhteva konularına açıklık getirir. Ancak bilhassa üzerinde titizlikle durulan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

konu, şairin ifadesiyle şiirin zevahiri yani şiirde dış yapıya dair meseleler ve önerilerdir. *Şafak Sadaları* şairinin, şiirde vezin ve kafiyeyle ait teklifleri vardır. Eserdeki şiirler incelendiğinde, muhteva açısından yenilik göze çarpmaz. Eser uzun bir mensur önsözün dışında mensur-manzum karışık olarak yazılmıştır. *Şafak Sadaları*; İlk Aşk, Sergüzeşt, Sevdâ Nevhaları, Mâtem Nağmeleri adlı dört bölümden oluşur. Eser, içinde bir aşk hikayesinin de yer aldığı, manzum olarak yazılmış bir eserdir. Bölümlerin başında kısa tasvir cümleleri yer alır. Şiirler birbirinin devamı niteliğindedir. Eserde birbirinden bağımsız müstakil şiirler yer almaz.

İlk Aşk adlı birinci bölümde, adı zikredilmeyen bir vadide, bir şato mekan olarak seçilir Bu şatonun bahçeye bakan penceresi önünde, seher vakti bir genç, kendi kendine konuşmaktadır. Bu genç, gül bahçesinde bir hayal görerek o hayalin peşine takılır. (Nurettin Ferruh 1895,79-82)

Sergüzeşt adlı ikinci bölümde, ilkbaharın pembe ışıkları içinde, peri kılıklı bir hayal tasvir edilir. Duruşu gizemli, gözleri mahmur bir peridir bu ve sırma saçları omuzlarına dökülmüştür. Zarif ve küçük ağzı yarı kapanmış bir nilüfer çiçeğine benzemektedir. Gülünce hemen ağzının iki ucunda küçük gamzeler ortaya çıkar. İsimsiz genç, hemen bu hayale aşkını ilan eder. Ancak peri acımasızdır ve bu aşık gençle alay eder. Peri olduğu için, insana tenezzül etmeyeceğini, kainata aşık olduğunu söyleyerek insanı vahşetle suçlar ve gencin aşkını reddeder. (Nurettin Ferruh 1895,83-97)

Sevdâ Nevhaları'nda, aşk acısı çeken gencin hayatının büyük bir kısmını toplumdan uzak olarak kırlarda geçirdiği anlatılır. Sevdâ Nevhaları'nın ilerleyen sayfalarında bu genç bir yatak içinde, büyük beyaz bir yastığa bütün vücudunu terk etmiş olduğu halde odanın penceresinden doğayı temaşa eder, sahraların garip manzaralarını seyrederek. Bölümün sonunda gencin ruhu alem-i safâya yükselir. (Nurettin Ferruh 1895,99-108)

Son bölüm olan Mâtem Nağmeleri'nde, gencin mezarını annesi ziyaret eder. İlkbaharda bir gece yarısı ise, peri kainatı yararak gelir ve gencin mezarı başında konuşur. (Nurettin Ferruh 1895,109-116)

Şafak Sadaları'nda muhteva Servet-i Fünûn dönemi şairlerinin kullandığı muhtevalardandır. Gencin bir hayale aşık olması, tutulamayacak, yakalanamayacak bir hayalin peşinden koşma temleri Servet-i Fünûncuların da sıkça kullandıkları temlerdir. Nitekim Tevfik Fikret, Sühâ ve Pervin adlı şiiri ile bunun en karakteristik örneğini

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

vermiştir. *Şafak Sadaları* ile *Sühâ ve Pervin* adlı şiirler arasındaki benzerlik önemlidir. Yalnız Nurettin Ferruh'un kahramanları isimsizdir. Nurettin Ferruh'un isimsiz genci ve gencin aşık olduğu hayal ile Tefik Fikret'in Süha'sı ve Pervin'i birbirine oldukça benzer. Nurettin Ferruh'un isimsiz aşık genci de tıpkı Tefik Fikret'in Süha'sı gibi içinde yaşadığı alemden hoşlanmaz ve gerçek dünyanın dışında kendi ruhuna uygun başka bir dünya arar. Bu dünyada ona ilham veren şey yârinin sesidir. Ancak bu yâr de bir hayaldir, gerçek değildir. Nurettin Ferruh'un aşık gencinin de hayatı hüznün kelimesi ile anlam kazanır ve her ikisi de ağlamaktan hoşlanırlar. Hülyadan hoşlanır hayal kurarlar, ta ki kendini kaybedene kadar. Ancak her ikisinin de bunu ifade etmek için seçtikleri kelimeler farklıdır - "*Bütün bu toprağa mensup olanların hali*" (Tefik Fikret 1900,5-16) diyerek kendini toprağa mensup olanlardan soyutlayan "*Evet, hakikati hülyaya hep feda ederim, Zaman olur ki vücudumdan ayrılır giderim.*" (Tefik Fikret 1900,14) diyen Tefik Fikret'in Süha'sı ile "*Yine çeşmim görür ki ben ferdim*" (Nurettin Ferruh 1895,82) sözcükleriyle hayal aleminden gerçek dünyaya dönen Nurettin Ferruh'un aşık genci aslında aynı şeyi söylemektedirler. İkisi de bedenini terk eder. Ancak Nurettin Ferruh'un genci bu halde uzun süre kalamaz, gerçek aleme döner ve fert olduğunu hatırlar. Tefik Fikret'in Süha'sı ile Nurettin Ferruh'un isimsiz genci aynı psikolojinin farklı söylemlerinin sözcülüğünü yapar. *Süha ile Pervin* nasıl ki bir tezdin hayal ile hakikatin çatışması ise Nurettin Ferruh'un *Şafak Sadaları* da hayal hakikat çatışması üzerine kurulmuştur. Süha ile Pervin'de Pervin başka gençlerin yanına giderek Süha'yı terk eder. Nurettin Ferruh'un hikayesinde ise. hayal aleminde yaşayan genç ölür, gence ölüm dışında bir yol sunulmaz.

Şiirin muhtevası açısından bir orjinallik yakalayamamış ve dönemi ile uyumlu bir eser ortaya çıkarmış olan Nurettin Ferruh, asıl değişikliği şekilde gerçekleştirme amacındadır. Poetikasında ileri sürdüğü görüşleri şiirinde uygulamaya çalışır. Öncelikle şair, kitabı neden yazdığını açıklar. Eserin yazılış sebebi şiire heves etmesi ve ilgi duymasıdır.

Şafak Sadaları üçbeş aydan beri şiire heves eden bir genç tarafından 17 yaşında kaleme alınmış (Nurettin Ferruh 1895,15) bir eserdir. Şair önsözünde ehl-i sevdâ, sevdâ-zede ve aşk'ın tanımları yoluyla şiir'e açıklık getirir. Sevdâ-zede, ehl-i sevdâ, aşk tanımlarından şiirin tanımına ulaşır.

"İşte sevdâ-zede yine tabiatın esîri olur. Her şeyde aczini görür, derece-i kudretini anlar; güler, ağlar, sevinir, mahzûn olur;

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

bilâ ihtiyâr ağzından bir takım nevhât dökülür. Onlar şiirdir.”(Nurettin Ferruh 1895,18)

Nurettin Ferruh, şiire oldukça soyut tanımlar kazandırmıştır:

“Şiir elmas kanatlı, sarı saçlı, mâî gözlü, pembe beyaz mağrûr halli, şirin tavırlı, tatlı bakışlı, muğber bir peri, bir melektir ki insan temâşâsıyla doyamaz, üvel kadar güzeldir, hayâlini hatırında tutamaz; o kadar sevimlidir, her zaman görmek ister, görür, göremez, uzaklaşır, mecbûrî olur.” (Nurettin Ferruh 1895,19)

Şair daha sonra kâfiye ve vezin meselesine girerse de fazlaca üstünde durmaz. Sadece “şiirin vezin ve kâfiyeye ihtiyâcı yoktur” demekle yetinir.

“Şiir sanâyi-i nefiseden bir daldır ki hadd-i zâtında tabii olan letâfeti, vezin ve kâfiye gibi bir takım tezyînât lüzûmuna müftekir değil.” (Nurettin Ferruh 1895,19)

Şair; kalpte ortaya çıkan ilhamın sözlere dönüşmesinde, yani şiirin ortaya çıkmasında, duyguların söze dönüşmesinde ilk önce özen gösterilmesi gereken, titizlikle üzerinde durulması gereken özellikleri şu şekilde sınıflandırır.

“Kalpte tecellisâz olan ilhâmâtın elfâza intikâlinde en evvel itinâ olunacak nokta selâmet-i fikr, ikincisi bedâyi-i hayâliyye, üçüncüsü hissiyât-ı âliyye, dördüncüsü teessürdür.” (Nurettin Ferruh 1895,20)

Nurettin Ferruh’un tanımında özen gösterdiği noktalar incelenirse şöyle bir sıralama ortaya çıkar. Bir şairin şiir yazarken dikkat etmesi gereken kurallar ya da bir şiirde bulunması gereken özellikler şunlardır:

1. Selâmet-i fikr (doğru fikir)
2. Bedâyi-i hayâliyye (güzel hayaller)
3. Hissiyât-ı âliyye (yüce hisler)
4. Teessür (hislenme)

Yukardaki tarif ve tasnif üzerinde Servet-i Fünûn dönemi şairlerini etkileyen Rezaizade Mahmut Ekrem’in inkar edilemez bir etkisi olduğu söylenebilir. Dönem edebiyatçılarına yol gösteren Rezaizade Mahmut Ekrem’in eserleri incelenirse bu daha da iyi anlaşılacaktır. Rezaizade Mahmut Ekrem’in hala güncelliğini koruyan ve dönemin edebiyatçılarına rehber olan, Nurettin Ferruh’un da etkilendiği Talim-i Edebiyat’ı dört bölümden oluşur. Kitabın birinci bölümü “Kuvvâ-yı Zihniyenin Edebiyatta Fi’li” başlığını taşır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Recaizade Mahmut Ekrem varlıkları kavrayan anlama gücünü altı başlık altında açıklar:

1. *Efkar*
2. *Hissiyat*
3. *Hüsn-i tabiat*
4. *Kuvve-i hayaliye*
5. *Zarafet*
6. *Kuvve-i hafıza (Yetiş1996,101)*

Nurettin Ferruh'a göre bir eserde bulunması gereken özellikler ile Recaizade Mahmut Ekrem'in yukarıdaki maddeleri incelenir ve karşılaştırılırsa bu daha iyi anlaşılacaktır. Recaizade Mahmut Ekrem "güzel olan her şey şiirin konusudur diyerek şiiri genişletmekte ve şiirde hissi, hayali, fikri üç türlü güzelliğin varlığından söz etmektedir. Recaizade için üslup çok önemlidir ancak yine de üslubu fikir his ve hayalden sonra dördüncü sıraya koyar, yani üslup önem açısından en sonra gelir. (Yetiş 1996,153) "*Her bir eser-i edebinin ruhu efkardır. Esâlib ise eşkâl-i hâriciyeden ibaret kalır.*" (Yetiş 1996,119) diyen Recaizade, şeklin arka planını önemser ve şiiri. dar kalıplardan kurtarır, genişletir. Bu genişlik Servet-i Fünûn şairlerine nazma istedikleri şekli vermek özgürlüğünü kazandırır.

İşte Nurettin Ferruh'un etkilendiği ve üzerinde zihin yorduğu sanata dair ilkeler buradan kaynaklanmaktadır. Kaynak Recaizade Mahmut Ekrem'dir, ancak şair yalnızca etkilenmekle kalmaz. Nurettin Ferruh'un bunlardan birebir etkilendiği apaçık ortadadır ama o işi daha da ileri götürür. Özellikle şiirde dış yapıya dair düzenlemeler ve yenilikler peşindedir. Şiirde şekilci zihniyete karşıdır. Şekle takılıp kalmak, şiirin ruhuna ve anlamına aykırıdır. Bu noktaya da birdenbire varmaz, adım adım ilerler.

Şiir yazarken dikkat edilmesi gereken özellikleri maddeler halinde sıralayan şair, nazım ve şiir ayrımına gider. Vezin ve kâfiyesi mükemmel olan bir şiir, şairin "mehâsin-i tabiiyye (doğal güzellik) dediği "ciddiyet, ulviyet, teessür ve bedâyi-i hayâliyye"den yoksunsa ona şiir denilemez. Yukarıda ifade edilen dört şarttan ikisi veya birisi eserde mevcut olup diğerleri veya yalnız biri yok olsa o nazımdır, ona şiir demek mümkün olmaz. Buradan çıkarılacak sonuç yukarıda sıralanan ilkelerin hepsi bir şiirde bulunmalıdır. Bu dört maddeden bir tanesi bile eksik olduğu takdirde buna şiir diyemeyiz, ortaya çıkan eser nazımdır.

"*Dört şarttan ikisi, yâhud biri eserde mevcûd olup diğerleri veyâhud yalnız biri mefkûd olsa, o nazımdır, ona şiir denemez.*" (Nurettin Ferruh 1895,20,21)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Nurettin Ferruh kitabın önsözünde bu dört şarta açıklık getirmeye çalışırsa da tanımlamaları oldukça soyuttur ve bu da ifadeleri anlaşılmasız kılar. Her maddeye örnek olmak üzere dönemin şairlerinden örnekler verir. Selamet-i fikr maddesi üzerinde çokça durur ve bu maddeye delil olmak üzere genellikle Abdülhak Hamit'in şiirlerini kullanır. “*Şiirlerde selâmet-i fikr mevcûd olup da diğer özellikler yoksa o zaman bu şiir bir fikrin nazmen ifâde olunmuş şeklidir*” (Nurettin Ferruh 1895,) der ve daha sonra şair, kendi kitabını yani *Şafak Sadaları*'nı değerlendirerek hükümler verir. Şair eserini “mevzûn değil manzum” yazdığını (Nurettin Ferruh 1895,25) ifade eder. Eserini yazarken Arapları, Acemleri değil Türkleri, eski Osmanlıları taklide (Nurettin Ferruh 1895,25) çalışmıştır. Burada yine Abdülhak Hamit'in şiirleri yer alır. İddialarına delil olmak üzere Türklerin edebiyat tarihine de bir göz atma gerekliliği duyan Nurettin Ferruh, iddiasını ispatlamak üzere manileri ve destanları kullanır. Genel olarak Türk edebiyatı tarihine, özel olarak ise şiirin tarihi geçmişine bakarak manilerin, destanların vezinsiz yazıldığını, söylendiğini ancak bunların ahenk unsurundan yoksun olmadığını ifade eder. O ahengi sağlayan ortaya çıkaran şey ise tabiattır yani doğal söyleyiştir. (Nurettin Ferruh 1895,31)

Abdülhak Hamit ve şiirlerine sıkça yer vermiş ve şiirlerine övgüler yağdırmıştır. Nurettin Ferruh'a göre yeni usûl denen edebiyatın her hususundan mesul olan Abdülhak Hamit' (Nurettin Ferruh 1895,59) tir. Abdülhak Hamit yeni edebiyat denen o koca binanın temel taşıdır. (Nurettin Ferruh 1895,62) Abdülhak Hamit'le başlayan yeni tarz, vezinden ibaret değildir, veznin üstündedir. Bu usulün en büyük meziyeti tabilik ve sadeliktir. Servet-i Fünûn dönemi sanatçılarının ve yeni edebiyat taraftarı gençlerin hocası Recaizade Mahmut Ekrem'den ise sadece birkaç örnek alıp yorumsuz bırakır.

Nurettin Ferruh'un *Şafak Sadaları* adlı kitabında asıl öne sürdüğü orijinal fikirler vezin ve kafiyeyle dair olanlardır. *Şafak Sadaları*'nı oluşturan şiirler bir ölçüye uyarak yazılmamıştır. Şaire göre şekil önemli değildir. Şair, kaidesiz bir şiiri, düzensiz bir demet çiçeğe benzetir. Ancak bu kural her zaman geçerli olmayabilir. Şiiri vezinli yazmak adına hisleri feda etmek nasıl caiz değilse, gerçek bir şiiri de kaidesizdir diye reddedemeyiz. Şaire göre; ali nesir de bir şiirdir. Sonuç olarak; şiirde doğal olan meziyetler aranmalıdır. Kaide en sonra düşünülmalıdır. Şiirde kaide denen şey sanattır.

“Vâkıan kâidesiz bir şiir, râbitasız, intizâmsız bir demet çiçeğe benzer. Fakat bu kâidenin hükmü her şeyde aynı vecihle câri olamaz; kabul edilemez. Zira şiiri evzân-ı malûme ile kâide tahtına almak garazıyla teessüründen mahrûm etmek câiz olmadığı gibi, bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

şiiir-i hakîkîyi de kâidesizdir diye atmak münâsîp değildir. Çünkü âlf bir nesir de şiiirdir. Demek ki şiiir de biraz yukarıda bahsettiğim meziyât-ı tâbiîye aranmalıdır. Kâide en sonra düşünülecek bir kayıttır, kâide bir sanattır.” (Nurettin Ferruh 1895,25)

Ancak şair yine de vezin ve kâfiyeyi tamamen reddetmez. Hisler sınırsız ve şiiirler de hislerin aynası olduğuna göre, şiiir de, yazıldığı esnada vezin ve kâfiyeden çok, fikrin doğruluğuna ve doğal akışa kendini bırakmakla ortaya çıkmalıdır.

“Tekrâr ediyorum, eş’ârın mevzûn ve mukaffâ yazılmaması fikrinde değilim; ancak mademki hissiyât nâ-mahdûttur, mademki eş’âr mirat-ı hissiyâttır; yazıldığı esnada vezin ve kâfiyeden ziyâde dâimâ selâmet-i fikre riâyet ile tabîatın sevkine terkedivermekle olur.” (Nurettin Ferruh 1895,65)

Vezin ve kâfiyeden daha önemlisi şairin hissettiklerini karşısındakine hissettirebilmesidir. Hissettirebildiği oranda şairin şiiiri başarılıdır.

“Bir şâir âsâr-ı şiriyyesini ilhâmât-ı tâbiîyye ile mütehasıs ve müteessir olarak vücûda getirirse hissettiği vecihle muhâtabını da mütehasıs edebilir.” (Nurettin Ferruh 1895,65)

Şair kâfiye konusunu da bir cümle ile geçiştirecek, ancak bu konudaki görüşlerini daha sonra Mektep Mecmuası’nda yazdığı makâlesinde açıkça ortaya koyacaktır.

“Evvence de söylediğim gibi vezin ve kâfiye şiiir için kâfi değildir.” (Nurettin Ferruh 1895,24)

Nurettin Ferruh “istitrâd” -“asıl mevzudan olmayıp, münasebeti gelmişken söylenen söz- (Devellioğlu1990,556) adlı bölümde şiiirde tarz-ı ifâde, üslûp konularına değinir. Şair bu değerlendirmelerinde Milli edebiyatçıların “dil” anlayışına paralel görüşler ileri sürmüştür. Nurettin Ferruh Fransızları örnek gösterir. Fransızlar nasıl Latin ve Yunan lisanlarından bir çok kelimeyi asıl hallerini değiştirerek benimsemişler ise Osmanlılar da kendi lisânlarının âhengine uyan Arapça ve Acemce kelimeleri kabul etmeli, uymayanları da uyacak bir hale getirip kabul etmelidirler. (Nurettin Ferruh 1895,70-71)

Tanımlamalarında Osmanlılar ifadesini kullanan şair daha sonra, bunu değiştirerek Türkler ve Türkçe şekline dönüştürür. Türkler Arapça ve Farsça’dan almış oldukları kelimeleri benimsemeli, Türkçe’yi bir takım kurallardan kurtarmalı ve başlı başına zengin bir lisân haline getirmelidir demiştir. Ta ki Türkçe, zerre kadar Arapça ve Acemce bilmeyen bir köylünün bile isteğini ifâde edebilmesine olanak

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

sağlayacak kadar umûmî bir lisân haline dönüşsün. (Nurettin Ferruh 1895,71)

Şair bu bölümde zincirleme terkipleri eleştirir. Zincirleme terkiplerin yazıda ya da şiirde âhenk unsurunu engellediği üzerinde durarak örnekler gösterir. Uzun zincirleme terkipleri kullanmak yerine bunları Türkçeleştirmeyi önerir. Çoğunlukla Arap ve Acem sözleriyle oluşan bu terkiplerin çok gülünç ve soğuk manalar içerdiğini görmek için, bu terkiplerin bir başka dile çevrilmesini teklif eder. (Nurettin Ferruh 1895,70)

Nurettin Ferruh'un yaşadığı dönem yani Servet-i Fünûn dönemi düşünüldüğünde bunlar oldukça yeni sayılabilecek görüşlerdir. Fransız ve Fransızca hayranlığının hüküm sürdüğü bir dönemde dile getirilen bu görüşleri Milli Edebiyatçılara uzanan çizgide bir merhale olarak değerlendirmek abartılı olmasa gerektir. Nurettin Ferruh'un şiir diline dair ilkeleri maddeleştirilirse Milli Edebiyatçıların öne sürdüğü görüşlerle benzerlik daha çok ortaya çıkacaktır:

1-Zincirleme terkiplerin Türkçesini söylemek,

2-Osmanlıcanın âhengine uyan Arapça ve Acemce kelimeleri almak, uymayanları da asıl hallerini değiştirerek uyacak bir hale getirip Türkçeleştirerek kullanmak

3-Türkçeyi bir takım kuyûdâttan kurtarmak, başlı başına zengin bir lisân haline dönüştürmek

4-Türkçeyi Arapça ve Farsça bilmeyen bir köylünün bile anlayabileceği umûmî bir lisân haline dönüştürmek

Milli edebiyatın dil devrimcileri de aynı şeyleri söylemektedirler. “*Milli Edebiyat dönemine tesir eden ve onu yaratan Yeni Lisan hareketi, 1911’de Selanik’te Genç Kalemler dergisinin çevresinde başlar.*” (Ercilasun1996,89-90) Genç kalemler dergisinin ortaya attığı Yeni Lisan hareketinin prensipleri de Nurettin Ferruh'un prensipleri ile benzerlik gösterir. Yeni Lisan hareketi de Arapça terkip ve cemi kaideleri reddeder. Türkçesi olan Arapça ve Acemce kelimelerin kullanılmasına gerek yoktur. Lüzumlu Arapça ve Acemce kelimeler eski imlalarını muhafaza edebilecekken Türkçeleşmiş olanlar konuşma dilindeki âhenk ve şekle uyarak yazılacaktır. Türkçeye milli ve basit gramerimiz hakim olacak, Arapça ve Acemce kaideler atılacaktır. (Yöntem 1995,411)

Nurettin Ferruh'un şiir diline dair ilkelerini edebiyatta Türkçeyi hakim kılma yolunda atılmış adımlardan biri, ya da dilde sadeleşme hareketine bir katkı olarak değerlendirmek mümkündür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Şiirde şekle dair yorumları ve yenilikçi fikirleri ile incelediğimiz Nurettin Ferruh şiirde kullanılacak dil hakkında da orijinal fikirler ileri sürmüştür. Ancak şair ileri sürdüğü görüşlerde ne kadar samimidir.? Bunun tek delili de eser olsa gerektir. Şair ya da edibin eser üzerinde felsefe üretmesi doğal olarak onu farklı bir yere oturtur. Şiir ve şiire dair teorik meseleler üzerinde yorum yapmak, fikir beyan etmek, zihin yormak önemlidir. Ancak bundan da önemlisi şairin ileri sürdüğü görüşleri şiirinde uygulama düzeyidir. Şair teoride sunduğu, kitabın önsözünde yer verdiği görüşlere ve kurallara ne kadar uymuştur? Şairin şiirlerine bakarak bu konuda hüküm vermek mümkündür. *Şafak Sadâları* birbirine bağlı metinlerden oluşan bir bütündür. Kitapta birbirinden bağımsız şiirler yer almaz. Şiirler belli bir vezinle yazılmamıştır. Kâfiye açısından incelendiğinde ise, *Şafak Sadaları* şairinin şiirlerin bazı bölümlerinde ses benzerliğinden faydalandığı görülmektedir.

*Görse şâyed beni mükedderken
Koşarak şevk-i gamla pür-heyecan
Yetişir hâl-i pür-melâlime o.
Oturur âh nazla bin gamla
Terkedip nişim-i rahatını
Söyleşir tatlı tath dillerle
Ohşayıp dest-i nâzla nâsiyemi
İnler, ağlar, güler şive eder
İhtiyârım benim böyle gider.
(Nurettin Ferruh 1895,88)*

(Şair asıl kâfiye reddiyeciliğini ve buna dair şiir örneklerini Mektep'teki makâlesinde ve sonrasında ortaya koyacaktır. Nurettin Ferruh için *Şafak Sadâları*, âdetâ bir ön hazırlık, egzersiz özelliği taşımaktadır.)

Nurettin Ferruh *Şafak Sadaları* adlı kitabın yayınından (1311/1895) yaklaşık bir yıl sonra (mukaddimeye yazarın düştüğü 18 Eylül 1309 notuna dayanarak yazımından 2 yıl sonra olduğunu kabullendiğimiz) 11 Nisan 1312/13 Nisan 1896 tarihli Mektep Mecmuası'nın 30. sayısına yazdığı "*Şiirde Şekiller ve Kâfiyeler*" adlı uzun makâlede daha önce söylediklerini sağlamlaştırdı. Yazar kendine yönelik bir özeleştiriye bulunarak *Şafak Sadâları*'nın sabırsız bir kalemin ürünü olduğunu itiraf edecektir. Ancak şiir ve şiire dair edinmiş olduğu fikirler onu söz söylemeye âdetâ mecbur kılmıştır. *Şafak Sadâları*'nın yayınından sonra ortaya çıkan itirazları her ne kadar önemsemediğini söylerse de bu yazıyı itirazlara ve eleştirilere cevap olmak üzere kaleme almıştır. Nurettin Ferruh, önceden ortaya attığı iddiâların birçoğunun sonraki düşüncelerini kuvvetlendirdiğini

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

fark edecek ve *Şafak Sadâları*'nın önsözünde ortaya attığı görüşleri sağlamlaştırmak üzere bu yazıyı yazacaktır. Kitaptaki iddiâların kesinliğinin olmaması ve okuyucuların istediği tarafa çekebilecekleri kadar elastiki bulunması da makâlenin bir başka yazılış sebebidir. (Nurettin Ferruh, *Mektep*, Nisan 1312)

Nurettin Ferruh makalesinde, şiirde mensubu bulunduğu esas hükümleri göstermek istemektedir. Makalenin konusu vezin ve kâfiyedir. Şair, şiirin ve veznin geçirdiği değişimi, okuyan insanların sâbit bir şeyden zevk alamamaları ile açıklar. Her dilin vezne yaklaşımı farklıdır. Aynı dil içinde vezin herkesin zevk ve keyfine tabi olmak durumundadır. Şair, vezin kaydının lüzumsuzluğu konusunda *Şafak Sadâları*'ndaki görüşlerini değiştirmemiştir ve bu görüşlerinde ısrarcıdır. Şair “*şiirimizi hiç olmazsa babalarımızın ifâde ettiği sûrette görmek isterim, çünkü nokta-i nazarıma en yakın olan usul odur*” (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312) derken de dolaylı olarak vezin ve kâfiye husûsunda dönem şairlerinin babalarımızdan yani atalarımızdan daha geride olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Çünkü *Şafak Sadâları*'nda edebiyat tarihinden manileri ve destanları örnek vererek atalarımızın bu konuda daha ileri olduğunu söylemişti.

Şafak Sadâları'nda söylemeye cesaret edemediği ancak bu yazıda ifâde etme cesareti bulduğu konulardan birisi de yine vezinle ilgilidir. (Şair bunu *Şafak Sadâları*'nda teorik olarak ifâde etmeye cesâret edemediğini, ancak pratik olarak uyguladığını, *Şafak Sadâları*'ndaki şiirlere bakanların bunu şiirlerde görebileceğini arûz ve hece vezni kullanmadan şiirleri kaleme aldığını söyler. (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312) Şair daha önce Arap vezninden kurtulmak gerektiğini söylerken burada; Arap veznini sevmeyen diğer insanlardan farkı olduğunu beyan ederek bir adım daha ileri gider ve sözü hece veznine getirir. Şair arûzu da heceyi de istemez. Bu şairi serbest şiire bir adım daha yaklaştırır. “Burada yeni olan “*manzûmeyi her türlü kuyûddan tamâmen âzâde görmek*” tabiridir. Şair manzûmeyi her türlü kuraldan arınmış olarak görmek arzusundadır.

“*Eslâftan muâsırından yalnız benim vezinden hazzetmeyenlerle büyük bir farkım, küçük bir husûsiyetim var ki (... ..) O da benim yalnız malûm olan vezinleri değil fakat parmak hesâbını da istememekliğim ve manzûmeyi her türlü kuyûddan tamâmen âzâde görmek istemekliğimdir.*” (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312)

Şair manzûme kelimesini sahifenin altına düştüğü dipnotta “*mantıkça şiir yâhud muhayyel ve manidar söz*” (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312) olarak tanımlar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Nurettin Ferruh'un veznin bilimsel olarak gerekliliğini savunulara karşı da cevabı hazırdır. Vezin konusunu uzun uzadıya irdeler. Doğada yaratılıştan gelen nazım istidâdını reddetmez. Fakat aynı şekilde ve mütemâdiyen tekrar eden bir nazımın ancak uyku vereceğini iddiâ eder. Nazımın bazı değişmez ve dar kalıplar ile aynı şekilde tekrârını hoş görmez. Şairin tercihi nazımın değişmez kalıplar içinde kalması olmamalıdır. Şairin hedefi nazımın sınırsız değişimini dinlemek olmalıdır. Bunun tek çözümü ise şiiri bilinen vezinlerden kurtarmakla, hatta parmak hesabını bile kabul etmemekle mümkündür. (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312)

“Binâenaleyh biz o nazımın vücûdunu inkâr etmemekle beraber onun bazı değişmez ve dar kalıplar ile yek -edâ bir sûrette tekerrürünü hoş görmedense nâ-mahdût tahavvülâtını dinlemeyi tercih ederiz.” (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312)

Vezni reddetmek konusunda kendinin bir ilk olmadığını, Avrupa edebiyatında hatta milli şiirimizde de bunun örneklerine rastlandığını vurgulayan şair; şiirde âhengi hazır biçilmiş kalıplardan ibâret zannedenlere karşı olmak babında, doğada var olan nazım istidâdına, mimârî ve mûsikî sanatı ile ilişki kurarak bir başka yorum getirir. Bu konuda söylemlerini sağlamlaştırmak üzere romantik tenkidin kuramcısı olan Eugene Veron'un fikirlerini kullanır. Şiirin sınırları dışına çıkar, konuyu geneller ve sözü sanat eserlerine getirir. Bir sanat eserinin “yek-edâ ve yek-şekil olması” yani durağan olması, tek şekilde olması, çeşitlilik özelliği taşımaması, sanatkar duyarlılığı ile taban tabana zıttır. Şair, mimârî ve mûsikî sanatından örnekler vererek sözü şiire getirir. Mûsikî sanatında geçerli olan kuralların şiirde de geçerli olabileceğini söyler. Çeşitlilik içermeyen ve aynı ritimle süren mûsikî nasıl uyku getirirse, değişmeyen kalıpları ve kâfiyesi ile aynı şekilde devam eden bir şiir de aynı etkiyi yaratabilir, yani uykuyu davet edebilir. Nurettin Ferruh bu görüşlerinin tarafsız görüşler olup, bilimsel verilere dayandığının da ısrarla altını çizer. (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312) Ancak bu arada *“Teessüf olunur ki sanat fen kadar katî ve umûmî kânunlara tabi olamıyor.”* (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 11 Nisan 1312) diyerek sanata dair kuralların bilimsel olamayacağını da kabul eder. Sanatın insana dair hislenmelerin farklılığı, değişimi ve derecesine tâbi olması fikrinde ısrarcıdır. Yani hisler sanata değil, sanat hislere tâbi olmalıdır. Bu sebepten de vezni ve kâfiyeyi terk ile şiiri lüzumsuz kayıtlardan kurtarmak gerekmektedir.

Şair yazısının ilerleyen bölümlerinde vezin ve kâfiyenin Avrupa edebiyatındaki durumuna değinir. Bu konuda en kâide-şiken davranan -kuralları en çok kıran ve kuralları önemsemeyen-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Timsâliyyûn, yani sembolistlerdir. Ancak yine de şaire göre en fena ve en âhenksiz şiir söyleyen sembolistler değildir. Kendi iddialarından bazılarının timsâliyyûn ile benzerlik taşısa da sembolist olmadıklarının ısrarla altını çizer. Nurettin Ferruh ve onun düşüncelerini paylaşanlar da sembolistler gibi şiirin öteden beri tâbî bulunduğu kayıtları lüzumsuz görerek şiiri o kayıtlardan kurtarmak iddiasındadırlar ancak vezin ile beraber kâfiyeyi de kaldırmak arzusu, düşünme tarzları ve üslûpları ile onlardan ayrılırlar. Şair, kendisini ve onunla aynı fikirleri paylaşanları, eskiler ve yenilerden (timsâliyyûndan) bambaşka bir yere koyar. Eskiler, “şiir vezin ve kâfiye kaydıyla mümtâzdır” diyerek onlardan ayrılırlar. Timsâliyyûndan bazıları ise yalnız vezni reddedip kâfiyeyi kabul etme ya da kâfiyeyi şiirin konusuna uydurma yönüyle onlardan farklıdır.

Şair, kafiye ve vezinle ilgili asıl demek istediklerini en sona bırakır. Vezin ve kafiye ile ilgili kuralları önemsemeyen ve vezin ile kafiye şiirde yok sayan görüşleri ile final yapar. Aşağıdaki ifadeleri okurken insan bir dönem edebiyat dünyasında gürültüler koparan, edebiyatta büyük devrim addedilen Orhan Veli ile arkadaşlarının yazdığı Garip önsözünü okuyorum zannına kapılıyor. Her ikisi arasında bu denli aynılık derecesinde benzerlik ilginç olsa gerektir.

“Biz beynimizde şiiri tasavvur ettiğimiz vakit hayâlimizden ne vezin ne de kâfiye geçiyor. Şekil şiiri ve ifâde-i şiiriyeyi elhâsıl olanca taallukâtıyla manasıyla şiiri bir takım katî ve lâ-yetegayyer kânunlar altına almak eski insanların arzu ve âdetidir. Kurûn-ı vustâ buna bir güzel misâl olmaz mı ?” (Nurettin Ferruh, Mektep, 11 Nisan 1312) diyen Nurettin Ferruh ile Garip önsözünde yer alan kafiye ve vezin ile ilgili ifadeler birebir aynıdır. Orhan Veli Garip önsözünde şöyle söylemektedir:

Kâfiyeyi ilk insanlar ikinci satırın kolay hatırlanmasını temîn için, yani sadece hâfızaya yardımcı olmak maksadıyla kullanmışlardı. Fakat onda sonradan bir güzellik buldular. Onu, hikmet-i vücûdu aşağı yukarı aynı olan vezinle birlikte kullanmayı bir mahâret saydılar. (.....)Bu arzu iptidâî insan için nazarı itibâra alınabilecek bir ehemmiyeteydi. Halbuki insan o zamandan beri pek çok tekâmül etti.” (Orhan Veli 1997,24)

Nurettin Ferruh’a göre kâfiye zaidir yani fazlalıktır, lüzumsuz ve gereksizdir.

“Kâfiyeye gelince o da bir kayıttır(.....)Şiirde kâfiyeye de o kadar ehemmiyet vermemeli, her ne olursa olsun benim nazarımda kâfiye zâidedir. Her kayıttan ziyâde hissîyâta tâbî olması lazım gelen

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

şiiirin beyitlerinin âhirini böyle bir zincir-i teselsül ile bağlamakta bir mana göremem.” (Nurettin Ferruh, Mektep, II Nisan 1312)

Makâlenin sonunda şekli önemsemeyen manayı ön plana çıkararak cümleler ile de Nurettin Ferruh Garipçi anlayışa yaklaşır. Aradaki benzerlik ve Garipçilerin ortaya koyduğu fikirlerin elli yıl önce ifade edilmiş olması ilginçtir. Şair lafız oyunlarının, elfâz ve eşkâlin –yani edebî sanatların, sözlerin ve şekillerin –vakit kaybından başka bir şey olmadığını düşünür. Genel manasıyla şiirin zevahirine, yani şiirin dış görünüşüne takılıp kalmaktan daha çok manaya ve hislere önem vermelidir. Daha sonra şiirin zevâhiri ifadesine açıklık getirir. Şiirin zevâhiri demek vezin ve kâfiye demektir. Vezin ve kâfiyeyi hislerle samîmi olarak buluşturarak, şiiri içten geldiği gibi söyleyivermelidir. Burada “doğduğu gibi söyleyivermek” ifadesi altı çizilmesi gereken bir ifadedir.

“Şu kadar var ki artık lafız oyunlarıyla vakit kaybetmekten, elfâz ve eşkâle, umûmî manâsıyla zevâhire ve maddiyâta, fikrimizi bağlamaktan ziyâde manaya ve hissiyâta ehemmiyet vermeliyiz ve şiirin zevâhiri demek olan vezin ve kâfiyeyi hissiyât ile samîmen terfîk ederek mevzuu olan doğduğu gibi söyleyivermeliyiz. İşte bu kadar.” (Nurettin Ferruh, Mektep, 11 Nisan 1312)

Nurettin Ferruh *Mektep*'te yayınlattığı “Şiirde Şekiller ve Kâfiyeler” adlı makâlesine örnek olmak üzere aynı dergide makâleden üç sayı sonra bir de manzûme neşreder. Yazının başına şöyle bir not ilave edilmiştir. “Şiirde Şekiller ve Kâfiyeler ünvanlı makâlelerine nîmûne olmak üzere Nurettin Ferruh imzâsıyla vârid olmuştur.” (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 2 Mayıs 1312) *Sitem* adlı aşağıdaki şiiri daha önce yazdığı vezin ve kâfiyeye dair görüşlerini içeren uzun makâledeki fikirlerine uygulama yapmak üzere yazmıştır.

SİTEM

Tahattur et!..

Yazın güneş tepelerden soluk lemalarını toplarken, bizi cezbeden o mübhem sükûneti tahattur et!

Güz mevsiminde kırlarda gezerken loş semâlar altında birlikte kopardığımız çiçekleri şikeste-beste bir kuru demet halinde sana gönderiyorum. Gizli bir ihtinâk ile o giryê-bâr-ı hüzn olan göklerin bakır renkli bulutlarını tebid eden rüzgarı, kenâr-ı deryâyâ âheng-i hîçî serpen köpüklü dalgaları düşün

DÜŞÜN...

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Ey vefâsız güzel,
 Tahattur eyle beni!
 Akşâm olup yavaşça güneş gurûb ederken âh!
 Düşün seninle bulunduğum, geçmiş zamanları,
 Temevvüc eyleyince deniz esip de rüzgar,
 Tasavvur eyle mevt ile nişanlananları,
 Benim gibi henüz genç, dilber olanları
 Vefâsız,
 Bahâr içinde, tahayyül eyle beni!
 Pür-siyâhı zulmetin olunca sâyedâr
 Seyreyle semâyı, kehkeşânı, sitâreleri
 Dinle yekser-i ka'rını mechûl tabîatın
 Düşün benimle ağladığın semti, fecri âh!
 Henüz hatırımdadır ayrıldığı sabâh
 Bana atfeylediğin siteyli bir nigâh
 Kayarken fezâdan bir sönük şihâb
 Vefâsız,
 Sâkitâne tasavvur eyle beni!
 Bu aşk-ı pür serâirime ömr-i gamînimin
 Bu kadar mecâli.
 Ben nasîbsiz bir bîçâreyim,
 Esîriyim bir kaç günlük âh ü enînimin.
 Tasvîri şimdi bu oldu
 Fikr-i hazînimin bak sehâbe!
 Şâyet geçerse
 Ebr-i jâlebâr vefâsız,
 Hayâl içinde tefekkür eyle beni!
 (Nurettin Ferruh, *Mektep*, 2 Mayıs 1312)

Nurettin Ferruh şiir adına düşünen, düşüncelerini ifade eden ve bunları şiirlerinde uygulayan bir şairdir. Şiir yazmak ile şiir adına düşünmek ve fikir üretmek farklı şeylerdir. Nurettin Ferruh bunun her ikisini birden gerçekleştirir. Şiir adına fikir üretir ve şiir yazar. Yukardaki şiir de kâfiye ve vezin kullanmadan yazılmıştır. Şair, kâfiye ve vezin reddiyeciliği konusunda ısrarcıdır. Sadece şiir yazmakla kalmayıp şiirinin kuramcısı olmuş bu şiir kuramcısını bir uygulayıcı olarak ele aldığımızda düşündüklerini, kuramlaştırdıklarını yazdığı şiirlerde gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Bütün bunların özeti Nurettin Ferruh'a göre muhteva önemlidir, şekil önemli değildir Eski retorik önce şekil demektedy ve şekli çok önemsemektedy. Mehmet Kaplan buna şekilci zihniyet ve muhtevacı zihniyet (Kaplan 1987,21) diye kategorize eder. Bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/2 Spring 2010

bağlamda Nurettin Ferruh muhtevacı zihniyetin ilk temsilcilerinden sayılır, şekilci zihniyeti benimsemez, şekilci zihniyetin karşısında yer alır.

Nurettin Ferruh'un yaşadığı dönem düşünülürse; dönem sanatkarları “göz ya da kulak için kâfiye, ya da vezni yenileştirme, değiştirme ile meşgulken Nurettin Ferruh vezni ve kâfiyeyi tümünden reddederek yarım asır sonra söylenecek ve edebiyatımızda devrim yaratacak görüşleri ifade eder. Edebiyatımızda –her ne kadar daha öncesinde bireysel olarak ifade edilmişse de- 1940'dan sonra sistemli bir şekilde beyanname yayınlıyarak kayıt altına alınan Garip hareketinin ortaya koyduğu vezin ve kâfiye reddiyeciliğine yavaşır. Ancak bunun bir akım şeklini alması için 1940'ları ve Orhan Veli ile arkadaşlarını beklememiz gerekecektir.

Nurettin Ferruh Servet-i Fünûn'dan Milli Edebiyat'a ve oradan da şiirde devrim sayılan Birinci Yeni, yani Garip şiir hareketine uzanan dönem içinde şiir alanındaki yeniliklerin habercisi olması itibariyle önemlidir. Nurettin Ferruh Modern Türk Edebiyatı, Avrupai Türk Edebiyatı, Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı, Yenileşme Dönemi Türk Edebiyatı, Çağdaş Türk Edebiyatı gibi birçok isim altında zikredilen dönem içinde şiirde şekil adına söylenecek sözleri bir çırpıda söylemesi ve iddialarına ispat olmak üzere eser denemelerinde bulunması sıfatıyla incelenmeli ve edebiyat tarihlerindeki yerini almalıdır. Nurettin Ferruh, şiirinden ziyade şiirde şekil adına getirdiği teklifleri açısından incelenmeli ve değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılap Kitabevi, 1990.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1990.
- ERCİLASUN, Bilge, *Servet-i Fünûnda Edebî Tenkit*, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1994.
- ERCİLASUN, Bilge, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995
- IŞIN, Ekrem., 19. Yüzyıl Osmanlı Dergiciliği ve Servet-i Fünûn, *Tarih ve Toplum*, Haziran 1984, S.6.
- KAPLAN, Mehmet, *Tevfik Fikret*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1987

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

-
- Nurettin Ferruh, *Şafak Sadâları*, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul. 1311/1895.
- Nurettin Ferruh, “Sitem”, *Mektep*, C.4, S.30, 2 Mayıs 1312.
- Nurettin Ferruh, “Şiirde Şekiller ve Kâfiyeler”, *Mektep*, C.4, S.30, 11 Nisan 1312.
- “Orhan Veli Bütün Şiirleri”, Adam Yayınları, 1997.
- Tevfik Fikret, *Rubâb-ı Şikeste*, (1315) 1900, 2.Baskı, İstanbul, Alem Matbaası.
- Prof. Ali Canip Yöntem’in Yeni Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri, (Hazırlayan, Doç. Dr. Ahmet Sevgi, Yard. Doç. Dr. Mustafa Özcan), Sözlür Basın Yayın Dağıtım, Konya, 1995.
- YETİŞ, Kazım, *Talim-i Edebiyat’ın Retorik ve Edebiyat Nazariyatı Sahasında Getirdiği Yenilikler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1996.